

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет екології і права
Кафедра загальної екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КАМЕНЧУК ВІТАЛІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 504:338.43:336.22(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОЦІНКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА
ПРИКЛАДІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2019

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	8
1.1. Еволюція та запровадження екологічного податку в Україні	8
1.2 Досвід ЄС	9
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА ДОСЛІДЖЕНЬ	13
2.1. Програма проведення досліджень	13
2.2. Методика проведення досліджень	13
2.3. Характеристика предмета досліджень	14
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТКИ	19
3.1. Загальні відомості сплати екологічного податку суб'єктами господарювання Житомирської області у 2000 – 2017 рр.	19
3.2. Плата за викиди забруднюючих речовин	22
3.3. Плата за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти	24
3.4. Плата за розміщення відходів	26
3.5. Позитивні та негативні сторони екологічного податку	27
ВИСНОВКИ	29
ПРОПОЗИЦІЇ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

АНОТАЦІЯ

Каменчук В. П. Оцінка запровадження екологічного податку на прикладі Житомирської області. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня магістра за спеціальністю 101 – екологія. – Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир 2019.

У кваліфікаційній роботі систематизовано інформацію щодо теоретичних засад екологічного податку. Проведено оцінку щодо сплати екологічного податку в Житомирській області за період 2010 – 2017 років. Виявлені позитивні та негативні чинники у системі екологічного оподаткування. Розроблено пропозиції для покращення екологічного оподаткування в Житомирській області.

Ключові слова: екологічний податок, нарахування та фактична сплата за викиди, скиди та поводження з відходами, позитивні та негативні сторони, цілі, учасники екологічного оподаткування.

ABSTRACT

Kamenchuk V.P. Assessment of introduction of environmental tax on the example of Zhytomyr region. – Manuscript qualification work.

Qualification work for the master's degree in specialty 101 – ecology. Zhytomyr National Agroecological University. – Zhytomyr 2019.

The qualification work systematizes information on the theoretical foundations of environmental tax. The environmental tax payment in the Zhytomyr region for the period 2010 – 2017 has been estimated. Positive and negative factors in the environmental tax system have been identified. Proposals for improvement of environmental taxation in Zhytomyr region were developed.

Keywords: environmental tax, accrual and actual payment for emissions, discharges and waste management, positives and negatives, objectives, environmental taxpayers.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема збалансованого використання природних ресурсів та зростаючого забруднення наразі є надзвичайно актуальною. Саме тому за забруднення компонентів довкілля (викиди в атмосферне повітря, скиди у водні об'єкти, розміщення відходів) застосовуються екологічний податок та штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства [9, 26]. У країнах Європейського союзу розрізняють екологічні платежі, пов'язані з енергією, транспортом, забрудненням та ресурсами [3].

Екологічний податок як загальнодержавний платіж був введений Податковим кодексом України у 2011 р. [18] (до 2011 р. діяв збір за забруднення навколишнього природного середовища).

Серед цілей екологічного оподаткування: превентивні (стимул для впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій); фіксальні (наповнення державного бюджету (відповідно внесеним змінам від 1.01.2018 р. до Бюджетного кодексу [8] до загального фонду держбюджету зараховується 45 % екологічного податку (у 2017 р. – 20 %) (крім податкового зобов'язання за викиди двоокису вуглецю, що зараховується у повному обсязі)) та фінансові (фінансування заходів з охорони довкілля (відповідно до Бюджетного кодексу [8] 55 % екологічного податку належить до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів)) [26]. Відмітимо, що ставки екологічного податку змінюються щороку, що, в свою чергу, робить неспроможним спланувати оподаткування та надходження до бюджету [38, 15].

Враховуючи на вище викладене, **метою досліджень** є аналіз екологічного податку, що сплачується суб'єктами господарювання на території Житомирської області та його оцінка як економічного інструменту екологічного політики.

Об’єкт дослідження – оцінка запровадження екологічного податку як інструменту екологічної політики.

Предмет дослідження – особливості сплати екологічного податку за окремими його складовими на території Житомирської області.

Методика дослідження. За основу взято фундаментальні дослідження та положення у сфері екології, та розробки провідних зарубіжних та українських вчених з питань екологічного оподаткування, управління та охорони навколишнього природного середовища , також нормативно-правові акти.

Наукова новизна. Вперше було проведено незалежну оцінку щодо сплати екологічного податку у Житомирській області.

Практичне значення одержаних результатів. Результати досліджень будуть корисні для застосування їх в сфері екологічного оподаткування та її покращення.

Апробація результатів дослідження. Положення і результати досліджень у 2010-2017 рр. апробовані та представлені в конференціях:

- XV Всеукраїнській науково-практичній конференції конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука, Молодь, Екологія-2019», 16.05.2019, Житомир, ЖНАЕУ;
- Науково-практичній конференції «Водні екосистеми та збереження біорізноманіття», 22.05-24.05.2019 р., Житомир, ЖНАЕУ;
- II студентській конференції «Магістерські читання – 2019», 06.12.2019 р., Житомир, ЖНАЕУ.

ВИСНОВКИ

Отже, із проведеного дослідження щодо запровадження та особливостей екологічного оподаткування на прикладі Житомирської області, можемо зробити наступні висновки:

1. Із загальної суми екологічного податку, сплаченого за період 2010 – 2017 років, розміри сплати за викиди становили від 31,5% (2013 р.) до 45,2% (2016 р.), за скиди – від 14% (2014 р.) до 17,1% (2015 р.) та за розміщення відходів – від 9,5% (2010 р.) до 27,2% (2017 р.). У 2017 р. на платежі за забруднення атмосфери приходило 43,1%, за скиди у водні об'єкти – 15,1%.

2. Зобов'язання з екологічного податку протягом досліджуваного періоду (в окремі роки) сплачувалися неповністю: у 2010 р. - 93,9% , 2013 р. – 90,7%, 2014 р. – 98,3%, 2015 р. – 93,1%, 2016 р. 96%, у 2017 р. зобов'язання були сплачені у повному обсязі.

3. В розрізі окремих видів діяльності, найбільші суми податку сплачені суб'єктами господарювання в галузі водопостачання, каналізації та поводження (25%), переробної промисловості (24,2%), добувної промисловості (15,3 %) та сільського господарства (14,2%);

4. Найбільше податкових зобов'язань за викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами сплачуються у м. Житомир та Житомирському, Новоград-Волинському і Радомишльському районах, за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти – у м. Житомир, Коростень, Овруцькому і Коростенському районах; за розміщення відходів – у м. Житомир, Коростень, Бердичів та Коростенському районі.

5. Серед недоліків у системі екологічного оподаткування виявлені: низькі ставки податку; відсутність інформації стосовно обліку суб'єктів господарювання, які здійснюють викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами; перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується, що встановлюються з метою досягнення екологічного нормативу

якості води поверхневих водних об'єктів не оновлювався протягом його дії з 1996 року.

6. Проаналізувавши динаміку сплати екологічного податку на території Житомирської області з моменту його впровадження в економічну та екологічну політику України, були виділені його основні цілі: запобіжна, фінансова та фіскальна.

7. Визначені основні учасники екологічного оподаткування: парламент, Міністерство енергетики та захисту довкілля, Державна екологічна інспекція, органи виконавчої влади, Державна фіскальна служба, громадські організації, суб'єкти господарської діяльності та суспільство.

ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження які були проведені у роботі, надають можливість сформулювати пропозиції для покращення системи екологічного оподаткування в Житомирській області так і для України в цілому:

1. Для покращення системи екологічного оподаткування потрібно використовувати досвід інших країн, впровадивши нові форми оподаткування (податки на енергоносії, транспорт та природні ресурси). Спираючись на досвід країн ЄС потрібно використовувати кошти, які надходять в бюджет від екологічних податків на саму систему (покращення стану довкілля, природоохоронні програми), а не як у нас прийнято для «закривання дір в бюджеті».

2. Міністерству енергетики та захисту довкілля та його територіальним органам:

- ініціювати збільшення ставок екологічного податку для стимулювання підприємців до інвестицій в свої підприємства;

- здійснювати облік суб'єктів господарювання, які здійснюють викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами;

- оновити перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується, що встановлюються з метою досягнення екологічного нормативу якості води поверхневих водних об'єктів, що не оновлювався протягом його дії з 1996 року.

3. Суб'єктам господарювання вкладати кошти в природоохоронні заходи, застосування природозберігаючих технологій, зменшення кількості викидів, скидів чи відходів, які спричиняють забруднення довкілля та погіршення екологічної ситуації в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arlinghaus J., K. van Dender. The environmental tax and subsidy reform in Mexico. OECD Taxation Working Papers. 2017. № 31. doi: <https://doi.org/10.1787/a9204f40-en>.
2. Environmental tax statistics. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_tax_statistics&oldid=421839. (дата звернення 26.09.2019).
3. Eurostat [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт статистичної служби ЄС. – Режим доступу : <https://ec.europa.eu/eurostat/> (дата звернення 30.10.2019).
4. System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Central Framework (2014). URL : https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/SEEA_CF_Final_en.pdf (дата звернення 26.09.2019).
5. Авраменко Н. Л., Шпильківська З. В. Шляхи удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/12.pdf> (дата звернення 12.10.2019).
6. Буркинський Б. В., Мартієнко А. І., Хумарова Н. І. Інституційні аспекти адміністрування сфери природокористування в Україні. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 72-83.
7. Бурляй А. П. Особливості екологічного оподаткування в країнах ЄС та Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3(65) . С. 51-58. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3711> (дата звернення 12.10.2019).
8. Бюджетний Кодекс України. Верховна Рада України : Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 29.09.2019).

9. Валерко Р.А. Герасимчук Л.О. Оцінка запровадження екологічного податку у Житомирській області. *Адаптивне управління: теорія і практика. Сер. Економіка*. 2017. № 2 (4). URL: http://adaptive.16mb.com/wp-content/uploads/2017/04/17_am_02_04_valerko_gerasimchuk.pdf (дата звернення 30.09.2019).

10. Валовий внутрішній продукт. Держкомстат України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm (дата звернення 26.09.2019).

11. Варламова І. С. Екологічне оподаткування як основа сталого розвитку національної економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. 8, 807–810 (дата звернення 28.09.2019).

12. Веклич О.О. Перші підсумки фінансово-бюджетної децентралізації екологічного оподаткування. *Економіка України*. 2016. № 3. С. 60–74.

13. Водний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр> (дата звернення 02.10.2019).

14. Гаркушенко О. М. Екологічне оподаткування: необхідність або податковий і політичний тиск. *Економіка України*. 2016. № 11. С. 83-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_11_8 (дата звернення 26.09.2019).

15. Гринчишин Н. М., Петрова М. А., Мартин О. М. Роль екологічних податків у підвищенні рівня екологічної безпеки держави. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2013. № 7. С. 177-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2013_7_27 (дата звернення: 25.09.2019).

16. Данилко В. К. Екологічні податки: статистичний аспект. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2015. № 4. С. 7-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2015_4_3 (дата звернення 25.09.2019).

17. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. навч. посіб. 5-е вид., випр. і доп. К. : Знання, 2007. 422 с.

18. Дзядикевич Ю. В. Економіка довкілля і природних ресурсів : монографія. Тернопіль : Астон, 2016. 392 с.

19. Довга І. Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти: теоретичний аспект. *Економіст*. 2016. № 8. С. 30-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2016_8_8 (дата звернення 26.09.2019).

20. Довкілля Житомирщини – 2017 : статистичний збірник / За ред. Г.А. Пашинської. Житомир, 2018. 168 с.

21. Екологічне право: навч. посіб. / за ред. Т.П. Устименко. Київ : Правова єдність, 2016. 290 с.

22. Екологічний податок : строки подання звітності та сплати у 2017 році. Дебет-Кредит. URL: <https://news.dtki.ua> (дата звернення 30.09.2019).

23. Каменчук В. П. Досвід екологічного оподаткування країн ЄС. *Магістерські читання – 2019*: матеріали II студентської науково-практичної конференції, 6 грудня 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019.

24. Каменчук В. П., Герасимчук Л. О. Витрати на очищення вод та екологічний податок за скиди забруднюючих речовин (на прикладі Житомирської області). *Водні екосистеми та збереження їх біорізноманіття*: зб. наук. праць наук.-практ. конф., 22 – 24 трав. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 95–96.

25. Каменчук В.П., Герасимчук Л.О. Особливості сплати екологічного податку у 2017 році на території Житомирської області. *Наука. Молодь. Екологія – 2019* : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, 16 трав. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 32–36.

26. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. К.: Фундація «Відкрите суспільство», 2017. 108 с.

27. Козьменко С. М. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. *Вісник СумДУ*. 2012. № 1. С. 11-18. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 03.10.2019).

28. Коренчук А. Ю. Практичні аспекти застосування екологічного податку за розміщення відходів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2012. Вип. 2. С. 241-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2012_2_31 (дата звернення 25.09.2019).

29. Костюк У. З. Удосконалення екологічного оподаткування з метою стимулювання природоохоронної діяльності в Україні. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2014. № 2. С. 161-166. URL: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/471> (дата звернення 12.10.2019).

30. Лега О. В., Яловега Л. В., Прийдак Т. Б. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування у контексті нормативно-правових змін. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 231-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_29 (дата звернення: 25.09.2019).

31. Мандрик В. О. Новак У. П. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.6. С. 20-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2016_26 (дата звернення 26.09.2019).

32. Мартинюк І. В. Екологічний податок за розміщення відходів як інструмент забезпечення еколого-економічного розвитку країни. *Економіка та держава*. 2014. № 1. С. 72-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_1_19 (дата звернення 26.09.2019).

33. Мацієвич Т. О. Особливості Екологічного оподаткування : практика країн ЄС. *Економічний аналіз*. 2014. 15(2). С. 71–78.

34. Міщенко В. С. Зміцнення бази екологічного оподаткування в Україні: методологія і практика. *Економіка України*. 2016. № 3. С. 75–87.

35. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 26.09.2019).

36. Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 11.09.1996 № 1100.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-96-п>. (дата звернення 02.10.2019).

37. Скопова О. С. Рентні платежі та екологічний податок в Україні: історичний аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36(2). С. 114-117. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36\(2\)__23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36(2)__23) (дата звернення 25.09.2019).

38. Шако А. О. Ефективність екологічного оподаткування в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2015_1_14 (дата звернення 05.10.2019).

39. Шевченко І. В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід і Україна. *Стратегічні пріоритети*. № 2 (31). 2014. С. 55-60.

40. Яроцька О. В. Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти в системі фіскального регулювання водокористування України. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2016. № 2. С. 382-392. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2016_2_44 (дата звернення 27.09.2019).